

KRISI PATHA

୧୪

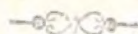
GOBINDA RATH

କୃଷି ପାଠ ।

ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ରାଥଙ୍କଦ୍ୱାରା

ସଙ୍କଳିତ ।

FIRST EDITION,

CUTTACK,

Printed by Cuttack Printing Company,

1882.

ମୂଲ୍ୟ ୪୦ ୩/୪ ଅଣା ମାତ୍ର ।

BABU GIRISH CHANDRA BASU. M. A.

,, BYOMKESH CHAKRAVERTY. M. A.

Dear Sirs,

With sentiments of deep respect and affection I beg to inscribe this treatise on Agriculture to you in appreciation of the noble zeal which animated you to acquire knowledge of the useful science of Agriculture in spite of the perils of the sea and thereby to render important service to this country by bringing your scientific knowledge and practical experience to bear upon the mode of agriculture that is now in vogue in India.

Yours, &c
GOBINDA RATH

କୃଷିପାଠ ।

କୃଷି ବିଷୟକ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନବ୍ୟ ବିଷୟ ।

ଭୂମିରେ ମଞ୍ଜି ପୋତିଲେ ଜଳ, ବାୟୁ ଆଉ ଉତ୍ତପର
ପରିମାଣାନୁସାରେ ଢାଢ଼ା ଅଙ୍କୁରିତ ହୁଏ । ଯେଉଁ ଶସ୍ୟପ୍ରତି
ଯେଉଁପ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକ, ଢାଢ଼ାପ୍ରତି ସେହିପ୍ର-
କାର କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଅବଶ୍ୟକ ଫଳଲାଭ ହେବ ସମେତ
ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଢାଢ଼ିପରିତ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଢାଢ଼ିରେ ଉପଯୁକ୍ତ
ଫଳଲାଭ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ଅତଏବ ଉଦ୍ଭିଦ
ମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ପରିଜ୍ଞାତ ହେବାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

୧ । ମାଟି ଦୁଇପ୍ରକାର । ଯଥା; ମଟାଳ ଓ ବାଲିମାଟି ।

ଏହି ଦୁଇପ୍ରକାର ମାଟିର ସଂଯୋଗରେ ନାନାପ୍ରକାର
ମାଟି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ଏହି ମିଶ୍ରିତ ମାଟି ଗୁଣ ପକ୍ଷରେ
ବର୍ତ୍ତ ଉପକାରୀ ଅଟେ ।

୨ । ଭୂମିରେ ମଞ୍ଜି ପୋତିଲେ ଜଳ, ବାୟୁ ଆଉ ଉତ୍ତପର
ପରିମାଣାନୁସାରେ ଢାଢ଼ା ଅଙ୍କୁରିତ ହୁଏ ।

୩ । ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ବୃକ୍ଷର ମୂଳ, ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ସେମାନଙ୍କ
ପକ୍ଷରେ ମଟାଳ ମାଟି ଅଭୁତ୍ପନ୍ନ । ଯଥା; ଅମ୍ଳ, ପନସ
ଇତ୍ୟାଦି ନାନାପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷ ।

୪ । ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ବୃକ୍ଷର ଫଳରେ ଓ କାଣ୍ଡରେ ଜଳର
ଅଂଶ ଅଧିକ, ସେହି ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବାଲୁକାମୟ
ମୃତ୍ତିକା ଅଭୁତ୍ପନ୍ନ । ଯଥା; ଚରୁବୁଜ, ଫୁଟୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

- ୫ । ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକାରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଶସ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରେ ।
- ୬ । ନଦୀକୂଳ ବା ଯେଉଁଠି ସ୍ଥାନରେ ପତ୍ତୁ ପଡ଼ିଯି ସେହିଠି ସ୍ଥାନରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଶସ୍ୟ ହୋଇ ପାରେ ।
- ୭ । ଗ୍ରାମାଦିର ଧୋରା ପାଣି ଯାଇ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବେଶ ହୁଏ, ସେହି ସ୍ଥାନ କୃଷି ପକ୍ଷରେ ବଡ଼ ଉପଯୋଗୀ ।
- ୮ । ପୁରୁଣା କାନ୍ଥର ମାଟି ଏବଂ ପୁଷ୍କଣୀର ପକ ନେଇ ଜମିରେ ପକାଇଲେ ଇହର ଉତ୍ପାଦନା ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ।
- ୯ । କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଜାତୀୟ ଶସ୍ୟ କ୍ରମାଗତ ଜନ୍ମିଲେ ମୃତ୍ତିକାର ଉତ୍ପାଦନା ନଷ୍ଟ ହୁଏ, ଏ ନିମିତ୍ତ ସମୟେ ତୁମିରେ ଇନ୍ଦ୍ରଜାତୀୟ ଶସ୍ୟ ଓ ସାର ପ୍ରଦାନ କରିବାର ଉଚିତ ।
- ୧୦ । ବାୟୁର ସଂଶ୍ଳେଷ ମୃତ୍ତିକା ବୃଦ୍ଧିପ୍ରଦ ହୁଏ, ଏଥିପାଇଁ ବର୍ଷାନ୍ତେ ଅର୍ଥାତ୍ କାର୍ତ୍ତିକାଦି ମାସରେ ଅଥବା ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ମୃତ୍ତିକା ଖନନ କରି ଏକ ବାର ଓଲଟାଇ ଦେବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଚାନ୍ଦା ହେଲେ ରୌଦ୍ର ଓ ବାୟୁଲଗି ମୃତ୍ତିକା ଶୁଷ୍କ ହୁଏ, ସତରଂ ବୃକ୍ଷର ମୂଳ ଓ ଅନ୍ତରାଳ ରସ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତୁମି ଅନୁସାଦକ ଥାଏ, ସେ ସମସ୍ତ ବିକଳ ହୋଇ ତୁମିର ଅସାଧାରଣ ଉପାଦାନ ଶକ୍ତି ଜନ୍ମେ ।
- ୧୧ । ଅନୁସାଦକ ତୁମିର ମୃତ୍ତିକା ଖନନ କରି ପୋତା-ଇଲେ ଅନେକ ଉପକାର ଦର୍ଶଇ ଅନେକ ସ୍ଥାନର

କୃଷକମାନେ ଥାନ କାଟିନେଇ ନଡ଼ାରେ ଅଗ୍ନିଲ-
ଗାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

- ୧୬ । ଭୂମିର ଉଦ୍‌ବାରଣ ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି କରିବା ନିମିତ୍ତ ଉଚ୍ଚରେ
ସାର (ଖର) ଦେବାର ଉଚିତ ସାଧାରଣ କୃଷି
ପଦ୍ଧତି ପିତ୍ତା ଓ ଗୋବରର ସାର ଯଥେଷ୍ଟ ।
- ୧୭ । ଉଦ୍‌ଭିଜମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବାନୁସାରେ ଯେଉଁ ଋତୁରେ
ଯେଉଁ ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦିତ ଦେବାର ନିୟମ ଅଛି ସେହି
ଋତୁରେ ସେହି ଶସ୍ୟ କରିବାର ଉଚିତ ନୋହିଲେ
ସନ୍ତୋଷଜନକ ଫଳଲାଭର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ ; ଅତ୍ର
ଏକ ଜାତୀୟ ଶସ୍ୟ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏକ ଭୂମିରେ ବୁଣିବା-
ର ଉଚିତ ନୁହେଁ ।
- ୧୮ । ଗଜବସନ ଓ ଗୁରୁ ରୋପଣ କରିବାର ପୂର୍ବରେ
ଭୂମିର ଉତ୍ତମରୂପେ ଗୁଣ କରି ମଇଦ୍ଦାର ସମତୁଲ୍ୟ ଓ
ମାଟିର ଉତ୍ତମରୂପେ ରୁଣ୍ଡି କରିବାର ଉଚିତ ।
- ୧୯ । ଗଜ ଅତି ସୁଦ୍ଧ ହେଲେ ରୋପଣ ସମୟରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ
ମାଟି ତପା ଦେବାର ଉଚିତ ନଚେତ୍ ଗଜା ଦେବା
ପଦ୍ଧତିରେ ବିଶେଷ ବ୍ୟାପାର ହେବ ।
- ୨୦ । ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଗଜ ଅଧିକ ଜଳ ବାୟୁ ସହ୍ୟ କରି
ପାରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ବର୍ଷା କାଳରେ ଏବଂ ଯେଉଁମା-
ନେ ଜଳ ଲାଗିଲେ ସତ୍ତା ଯାଆନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଶୀତ
କାଳରେ ରୋପଣ କରିବାର ଉଚିତ ।
- ୨୧ । ଗଜା ଜନ୍ମିଲେ ଗଜାର ମୂଳସ୍ଥ ମୃତ୍ତିକା ସମୟେ
ଅଲଗା କରି ଦେବାର ଉଚିତ ।

- ୧୮ । ଗଜାର ମୂଳସ୍ଥ ମୃତ୍ତିକା ସରସ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ସମ-
ୟେ ଜଳ ସେଚନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକ ।
- ୧୯ । ଅପରାହ୍ନ କାଳରେ ଜଳ ସେଚନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ରୌଦ୍ର-
ସମୟରେ ଜଳସେଚନ କରିବାର ବିହୃଦ ନୁହେଁ ।
- ୨୦ । ଗଜାର ମୂଳରେ ସାର (ଖଇ) ଦେବାର ଉଚିତ
ମାତ୍ର ସାର ଦେବା ସମୟରେ ଢାଢ଼ା ଠିକ ମୂଳରେ
ନ ଦେଇ ମୂଳର ବଂଶୁଡ଼ ଦୂରରେ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ବରେ
ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକ ।
- ୨୧ । ବୃକ୍ଷର ମୂଳର ମୃତ୍ତିକା ସରସ ଥିଲେ ଜଳ ସେଚନ
ବିଧେୟ ନୁହେଁ କାରଣ ଅଧିକ ଜଳ ହେତୁରୁ ଢାଢ଼ା-
ର ମୂଳ ସତ୍ତା ଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ।
- ୨୨ । କୌଣସି ଗଜାର ମୂଳରେ ସଦ୍ୟ ଗୋମୟ ଦେବାର
ଉଚିତ ନୁହେଁ ପରଂ ଗୋମୟ ସାର ରୂପରେ ବ୍ୟବ-
ହାର କରିବା ଉଚିତ ।
- ୨୩ । ଭୂମିର ନିମ୍ନରେ ଇଟା ବା ପଥର କୌଣସି କଠିନ
ପଦାର୍ଥ ଥିଲେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ବୃକ୍ଷ ରୋପଣ କରିବାର
ବିଧେୟ ନୁହେଁ ।
- ୨୪ । ନାରସ ଏବଂ ଢାପୟୁକ୍ତ ଭୂମିରେ ଶାଳ ବପନ ଅନୁଚିତ
ଏରୂପ ଭୂମିରେ ଶାଳ କଦାପି ଅଙ୍କୁରଣ ହୁଏ ନାହିଁ ।
- ୨୫ । କୌଣସି ବିଦେଶୀୟ ବୃକ୍ଷ ଏ ଦେଶରେ ରୋପଣ
କଲେ ଢାଢ଼ା ଉତ୍ତପର ଢାରଦମ୍ୟ ହେତୁରୁ ଫଳେ ।
ସ୍ବାଦକ ନ ହେଲେ ଢାଢ଼ାର ମୂଳର ମୃତ୍ତିକା ଅଲଗା
କରିଦେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟରେ ବହୁଷ୍ଟ ରଖିବ, ଇହ
ଉତ୍ତରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରରୁ ଅନ୍ୟ ସରସ ମୃତ୍ତିକା ଆଣି

ଭାବ ମୂଳରେ ଦେଲେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଫଳ ପୁଷ୍ପ ବଦ-
କ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ।

ସାର (ଖ)

ତୁମ୍ଭର ଉପାଦାନ ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି କରିବାର ନିମିତ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ
ସାର ପ୍ରଦାନ କରିବାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ସାର ନାନାପ୍ରକାର ହୋଇ
ପାରେ । ଯଥା ଉଦ୍ଭିଦସାର, ପ୍ରାଣିସାର ଓ ଧାତୁସାର, ଏହି
ସାରମାନଙ୍କ ଯୋଗରେ ନାନାପ୍ରକାର ମିଶ୍ରିତ ସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ
କରି ଯାଇ ପାରେ ।

ଉଦ୍ଭିଦସାର ।

ବୃକ୍ଷର ଶାଖାପତ୍ର ସତଲେ ଅତି ଉଲ୍ଲୁଖ୍ୟ ସାର ହୁଏ, ଏହି
ସାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାବଧାନ ହୋଇ ଦେବାର ଉଚିତ,
ଏହା ପରିମାଣାତ୍ମକ ହେଲେ ବିଶେଷ ଫଳ ହେବାର ସମ୍ଭା-
ବନା । ଏକମାତ୍ର ତୁମ୍ଭରେ ଏକମହଣ ଉଦ୍ଭିଦ ସାର ଅର୍ଥାତ୍
ପିତ୍ତଥ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଯଥେଷ୍ଟ । ସାରକୁ ଉତ୍ତମ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି
ଭାବ ତୁମ୍ଭରେ ପକାଇବ ଉଦନନ୍ତର ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ
ଗୃହ କରି ଭାବ ଉପରେ ମୃତ୍ତିକାର ଗୃହ ଦେବ । ସୋରଷ
ରାଶି ଜଳ ପ୍ରଭୃତିର ପିତ୍ତଥ ଉଦ୍ଭିଦ ସାର ମଧ୍ୟରେ ଉଲ୍ଲୁଖ୍ୟ

ପ୍ରାଣିସାର ।

ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର ମାଂସ, ରକ୍ତ, ଚର୍ମ, ଅସ୍ଥି; ଶୁଙ୍ଖ ପ୍ରଭୃତି
ବିଭିନ୍ନ ହୋଇ ମୃତ୍ତିକା ସଙ୍ଗରେ ମିଶ୍ରିତ ହେଲେ ଉତ୍ତମ
ସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ମୃତ ଜୀବ ଜନ୍ତୁର ଶରୀର କୌଣସି
ଏକ ଗର୍ଭରେ ପକାଇ ଭାବ ଉପରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଇ ମୃତ୍ତିକା-
ଦ୍ଵାରା ଉତ୍ତମରୂପେ ଗର୍ଭକୁ ପୋଛିବ । ଦୂର ଭିନିମାସ ଗଲ
ଉତ୍ତରୁ ଭାବକୁ ବାହାର କରି ଭାବ ସହିତ କିଛି ଚୂର୍ଣ୍ଣ

ମିଳାଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପକାଇଲେ କ୍ଷେତ୍ରର ଉତ୍ପାଦନା ଶକ୍ତି ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । କୌଣସି ଜମିର ଶୁଙ୍ଖକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ବା ଅସ୍ତି ଖଣ୍ଡ କରୁ ତୁମ୍ଭେ କ୍ଷେତ୍ରରେ କଲେ ଅଧିକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମ୍ଭେ ଉତ୍ପାଦନା ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ, ଏବଂ ଏଥିରେ ମୃତ୍ତିକା ସମ୍ପଦା ବିସ୍ତାରିତ ଥାଏ, ଯେଉଁ ସବୁ ମୃତ୍ତିକାରେ ଚିକ୍ନିଶ ଅଂଶ ଅଧିକ ପ୍ରାଣିସାର ସେହି ସବୁ ସ୍ଥାନ ପକ୍ଷରେ ଅତି ଉତ୍ତମ । ଧାତୁସାର ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ନାହିଁ, ଏବଂ ଉତ୍ତମସ୍ଥଳ ନାନାବିଧ ଧାତୁ ମଧ୍ୟ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ।

ମିଶ୍ରିତ ସାର ।

ଉତ୍ତମ ସାର, ପ୍ରାଣି ସାର ଏବଂ ମିଶ୍ରିତ ହେଲେ “ମିଶ୍ରିତ ସାର” ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଗୋ, ମେଷ, ମହେଷ ଘୋଷକ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ବିଷ୍ଣା ମଧ୍ୟ ମିଶ୍ରିତ ସାର ମଧ୍ୟରେ ପରିଗଣନାୟ । ଅମୃମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ଗୋମୟ ସାର ଅତି ପ୍ରଧାନ; ମାତ୍ର ସଦ୍ୟ ଗୋମୟ କୃଷି ପକ୍ଷରେ ଅଧିକ ଉପକାରୀ ନୁହେଁ । ଗୋମୟ ସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେଲେ କୌଣସି ଏକ ଶ୍ଳୟାବୃତ ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ଗର୍ତ୍ତ କରିବ, ଗର୍ତ୍ତରୁ ନିମ୍ନଭାଗ ଏକ ପାର୍ଶ୍ବରୁ ଅନ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ବକୁ କ୍ରମକ୍ରମେ ହେବାର ଅବଶ୍ୟକ, ଗର୍ତ୍ତର ଯେଉଁ ପାର୍ଶ୍ବ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉନ୍ନତ ସେହି ପାର୍ଶ୍ବରେ ଗୋମୟ ପକାଇ ତାହାର ଉପରେ ସମୟେ ଗୋମୂତ୍ର ତାଳିବାକୁ ହେବ, ଏତୁପ କଲେ ଗୋବରର ସ୍ୱାରଭାଗ ଯାଇ ଅପର ପାର୍ଶ୍ବରେ ସଞ୍ଚିତ ହେବ, ଏହି ସଞ୍ଚିତ ଗୋମୟ-ସାର କ୍ଷେତ୍ର ପକ୍ଷରେ ଅତି ଉପାଦେୟ ପଦାର୍ଥ । ଗୋମୟ-ସାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଉତ୍ତମ-ରୂପେ ଗୁଣ ଓ ମୃତ୍ତିକାକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ଉଚିତ, ତାହା ନ

ଭୂମିରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ପାଣି ଲାଗିଲା ଉତ୍ତରୁ ତାହାକୁ ଫଳ-
ଦ୍ୱାରା ଗୃଷ କରବାକୁ ଦେବ, ଏହାକୁ ଲେକେ ବିନ୍ଦୁତା
ବା ବେଉଷଣ କହନ୍ତି* । ଏରୂପ କରିବାର କାରଣ ଏହି ଯେ
ମୃତ୍ତିକା ବିସ୍ତାରିତ ହେଲେ ଗଛରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ମୃତ୍ତିକା
ହେତୁ କରିବାକୁ ଓ ରୂପାକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ସାମର୍ଥ୍ୟ ହୁଏ ।
ବିନ୍ଦୁତାର ପନ୍ଦର ଦିନ ଉତ୍ତରୁ ଭୂମିରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଘାସ
ଥୁବ ତାହା ଉତ୍ତମରୂପେ ବଞ୍ଚିବ ଦେଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଳ
ଆବଦ୍ଧ କରୁ ରଖିବ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଧାନ ଗଛ ନ
ଥୁବ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରୁ ଧାନ ଗଛ ଆଣି ସେହି ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କ-
ରିବାକୁ ଦେବ, ଏହାକୁ ଖେଳୁଆ କହନ୍ତି । ଶାରଦ ଧାନ
ଗୃଷର ଏହି ନିୟମ ମାତ୍ର ଖାଲ ଭୂମିରେ ଗଣ୍ଡଧାନ* ଓ
ତ୍ରିପ ଭୂମିରେ ଲଘୁ ଧାନ କରିବାକୁ ଦେବ । ଶାରଦ ଧାନ
ମାର୍ଗଶିର ଓ ପୁଷ ମାସରେ କଟାଯାଏ ଶାରଦ ଧାନ ପଥ୍ୟ,
ସୁଷ୍ଟିକର ଓ ସୁସ୍ୱାଦୁ ।

କୋଳିଆ ଧାନର ଗୃଷ ।

କୋଳିଆ ଧାନ ତ୍ରିପ ଭୂମିରେ, ଏବଂ ନଦୀ କୂଳ, ପ୍ରଭୃତି
ସ୍ଥାନରେ ଉତ୍ତମ ହୁଏ । ମାଘ ମାସରୁ ଭୂମିର ଉତ୍ତମରୂପେ
ଗୃଷ କରି ଘାସ ବାଛି ଗୋମୟର ସାର ଦେଇ ପକାଇ ର-
ଖିଥୁବ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସ ଆଦ୍ୟରେ ବର୍ଷା ହେଲା ଉତ୍ତରୁ ଭୂ-
ମିର ପାଖ ଓତରୁ କମ ନୁହେଁ ଏରୂପ ଗୃଷ କରି ମାଟିର ଉ-
ତ୍ତମରୂପେ ଖୁଣ୍ଟି କରିବ ଚପ୍ପରେ ଧାନ ଚୁଣି ମଇଦାକୁ ଭୂମିର
ସମତୁଲ କରିବ, ଗଛ ଉଠି କଷ୍ଟର ବଡ଼ ହେଲା ଉତ୍ତରୁ

* ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଅଧିକ ସମୟ ଘରେ ଓ ନଦୀ ବଡ଼ ପ୍ରଭୃତିରେ ଧାନ
ଘାଟକାଳରେ ସଜି ଯାଏ ।

ଇହଁରେ ବଦା ଦେଇ ବଞ୍ଚିବୁ କରବ । କୋଳଥ ଧାନ
ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ କଟାଯାଏ । କୋଳଥ, ବଳକାରକ, ପଥ୍ୟ
ଓ ଅଗ୍ନିବର୍ଜକ ।

ଦାଳୁଥ ଧାନ ।

ଏହି ଧାନ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ହୁଅଇ । ଖାଲ ଭୂମି ଏହା
ପକ୍ଷରେ ଅରୁଣ ସ୍ଥାନ । ମାଘମାସ ଆଦ୍ୟରୁ ଜମିକ ଉତ୍ତମ-
ରୂପେ ଗୃଷ କର କର୍ଦ୍ଦମମୟ କରିବ, ଧାନକୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ
ଜଳରେ ଭଜାଇ ରଖି ପରଦିନ ସେହି ଧାନ ନେଇ ଉକ୍ତ
କର୍ଦ୍ଦମମୟ ଭୂମିରେ ଶୁଷ୍କ ପକାଇ, ଏହାକୁ ଲୋକେ “ଅଛ-
ର” କହନ୍ତି । ଉଦନନ୍ତର ଗଛ ଦେଇ ଉତ୍ତରୁ ଆବଶ୍ୟକ
ମତ ଇହଁରେ ପାଣି ଦେବାକୁ ହେବ । ଦାଳୁଥ ଗୁରୁପାକ
ଓ ଅପଥ୍ୟ ।

ବ୍ରୀହି ।

ବ୍ରୀହି ଗୃଷ୍ମରେ ପ୍ରାୟ ଅଧିକ ପରଶମ ହୁଏ ନାହିଁ । ଭାଦ୍ର-
ବମାସ ଓ ଅଶ୍ୱିନର କିଛି ଦିନ ବ୍ରୀହି ଗୃଷ୍ମର ଉତ୍ତମ ସମୟ,
ଭୂମିକ ଜିନିଷ ଗୃଷ କର ଇହଁରେ ବ୍ରୀହି ବୁଣି ମଇଦା
ଭୂମିକ ସମାନ କରିବ । ବ୍ରୀହି ଦୁଇ ପ୍ରକାରେ । ଖୁଣ୍ଟୁ ବ୍ରୀହି ଓ
ଲଢ଼ ବ୍ରୀହି । ଲଢ଼ ବ୍ରୀହି ଶାରଦ ଧାନ ସଙ୍ଗେ ହୁଅଇ ।
ମୁଗ ଓ କୋଳଥର ଗୃଷ ବ୍ରୀହି ଗୃଷ ଭୁଲ୍ୟ । ଚୈତ୍ର ମୁଗ ଓ
ଚୈତ୍ର କୋଳଥ ପୁଷ୍ୟମାସରେ ବୁଣା ଯାଏ । ବ୍ରୀହି ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ
ବହୁ ମଳକାରକ । ମୁଗ ବାଉନାଶକ, ରୂପ୍ୟ ଓ ଶ୍ଳେଷ୍ମକାରୀ ।
କୋଳଥ ଉଷ୍ଣ, ବାଉନାଶକ ଗୁଳ୍ମନିସୂଦନ, ଓ
କାଶହନ୍ତା ।

ଜଡ଼ା ।

ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକାରେ ଜଡ଼ା ଉତ୍ତମ ହୁଏ । ଜଡ଼ାର ଗୁଣ ଡାହେଇମାସରେ ଅରମ୍ଭ ହୁଏ । ଭୂମିକ ଉତ୍ତମରୂପେ ଓ ଓଜରୁ କମ ନୁହେଁ ଏରୂପ ଗୁଣ କରି ମାଟିକ ରୂପ କରବ । ଚନ୍ଦନନ୍ତର ଲଙ୍ଗଳ ସିଆର ସଙ୍ଗେ, ଅର୍ଦ୍ଧ ହାତ ଛଡ଼ାରେ ଗୋଟିଏ, ଜଡ଼ା ପକାଇ ମଇଦାକୁ ଭୂମିକ ସମାନ କରିବ ଗଛ ଉଠିଲା ଉତ୍ତରୁ ଢାହାର ଗୁଣପାଖ କୋଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଖନନ କରିବାକୁ ହେବ । ଜଡ଼ା ମଧ୍ୟ କୀର୍ତ୍ତିକ, ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଲଗାୟା ଜଡ଼ା ଅଭିଷୟ ହେବକ ।

ମୂଳା ।

କୀର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ମୂଳାର ଗୁଣ ଅରମ୍ଭ ହୁଏ, ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକା ମୂଳା ପକରେ ଅତି ଉତ୍ତମ ସ୍ଥାନ । ଭୂମିକ ଏରୂପ ଗୁଣ କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରର ଏକ ଦସ୍ତ ଗଛର ମୃତ୍ତିକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଲଗା ହୋଇ ଯିବ । ଚନ୍ଦନନ୍ତର ମୃତ୍ତିକାକୁ ଧୂଳିବତ୍ତ ରୂପ କରି ଇନ୍ଦ୍ରରେ ଗୋମୟର ସାର ବା ପିତ୍ତା ଦେଇ ମଇଦାକୁ ଭୂମିକ ସମାନ କରି ମୂଳାର ମଞ୍ଜି ବୁଣିବାକୁ ହେବ । ଚନ୍ଦନନ୍ତର ଉକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରୋପର ଏକବାର ମଇ ଚଳାଇ ହେବ । ମୂଳାର ଗଛ ଉଠିଲା ଉତ୍ତରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟା ହାତ ଛଡ଼ା ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ମଝିରେ, ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଗଛା ଥିବ ଢାହା ଓପାଡ଼ ଦେବ । ଗଛା ଗୁଡ଼ିକ ବଢ଼ିଲ ରହିଲେ ମୂଳା ବଡ଼ ହୁଅଇ ନାହିଁ । ଚନ୍ଦନ ଗୁଣବତ୍ତର ସୁରୁଣି ମଞ୍ଜିରେ ମୂଳା ଭଲ ହୁଏ । ନୂଆ ମଞ୍ଜି ବୁଣିଲେ ମୂଳା ମୋଟ ହୁଅଇ ନାହିଁ । ଏକ ଗୁଣ ଭୂମିରେ ଏକଛଟାକି ମୂଳାମଞ୍ଜି ବୁଣିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ମୂଳା

ପୁଷ୍ଟିକର, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ଅମଳାଶକ, କଂଗ୍ ମୂଳା ଅଳ୍ପ ଶୁଣ
ଓ ପିତ୍ତ ବୃଦ୍ଧିକାରୀ ।

କନ୍ଦମୂଳ ।

ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକାରେ କନ୍ଦମୂଳ ଉତ୍ତମ ହୁଏ । ପ୍ରଥମତଃ
ପାକଳ କନ୍ଦମୂଳ ମୃତ୍ତିକାରେ ପୋତିବ, ତହିଁରୁ ଗଛ
ହେଲା ଉତ୍ତରୁ ସେହି ଗଛର ତାଳ ଅଣି କ୍ଷେତ୍ରରେ ରୋପଣ
କରିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରୋପଣ କରିବ ସେହି
କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପୁରୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଖନନ କରି ଏକ ଚଉକ
ଗଞ୍ଜର ଓ ଏକ ଦ୍ଵାଦ ଓସାର କରି ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼
କରିବ । ସେହି ଗୋଡ଼ରେ ତାଳକୁ ପୋତି ଚାହାର ତେର
ତୁମ୍ଭିରେ ମାଡ଼ିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛିତ୍ର ପାଣି ଦେବ । ଅଷାଢ଼ ଓ
ଶ୍ରାବଣ ମାସ ଏହି ଗୁଣର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସମୟ । କନ୍ଦମୂଳ ସୁସାଦ
ଓ ଅମକରକ ।

କପା ।

ଯେଉଁ ମୃତ୍ତିକାରେ ବାଲିର ଅଂଶ ଅପେକ୍ଷା ମଟାଳ
ମୃତ୍ତିକାର ଅଂଶ ଅଧିକ କପା ଗୁଣ ପକ୍ଷରେ ସେହି ମୃତ୍ତିକା
ଅରୁତ୍ତମ । କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଖନନ କରି ତହିଁରେ
ଗୋମୟ ସାର ବା ପିତ୍ତ ଅ ଦେଇ ରଖିବ । ଅନନ୍ତର
କପାର ମଞ୍ଜିକ ଗୋବରପାଣିରେ ଗୋଳାଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ
ରଖିବ । ଏରୂପ କଲେ ଶୀଘ୍ର ଅଳ୍ପର ଉଠେ ଗୁରୁମାୟା
କପା ହେଲେ ସିଆର ସଙ୍ଗେ ଅର୍ଦ୍ଧ ହସ୍ତ ଅନ୍ତରରେ ପୁଞ୍ଜି
ଦେବ, ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଗାଈ କରି ସେହି ଗାଈରୁ ମାଞ୍ଜି
ତୋଳି ଗଛର ମୂଳରେ ପକାଇବ । ଶୀଘ୍ର କାଳ କପାରେ
ସମୟେ ଜଳସେଚନ କରିବାକୁ ହେବ । କପା କିନ୍ତୁ

କାର, କାଳର ବଳଦିଆ ଓ ବାଡ଼ି କପା । କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ବଳ୍ପ
ଲୋକଙ୍କର ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ । ତୁଳା ଶେୟରେ ଶସ୍ୟର
ଅଧିକ ଗରମ ହୁଏ ।

ବାଇଗଣ ।

ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକା ବାଇଗଣ ପକ୍ଷରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ।
ପାଚିଲା ବାଇଗଣ ଶୁଖାଇ କରି ଛାଡ଼ାର ମଞ୍ଜି ରଖିବ, ସେହି
ମଞ୍ଜିରେ ତଳ ପକାଇବାପାଇଁ ଖୋଟିଏ ସ୍ବଚ୍ଛ ସ୍ଥାନକୁ ଗୃହ
କରି ଛାଡ଼ାର ମାଟିର ଉତ୍ତମରୂପେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ; ଉକ୍ତ ମଞ୍ଜିର
ଦୁଇ ତିନି ଘଣ୍ଟା ଜଳରେ ଢଳାଇ ରଖି ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ
ବୁଣିବ, କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁଠି ଜଳ ନ ରହିବ ସେ ବିଷୟରେ
ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ, ଖରାଦିନେ
ବାଇଗଣ ତଳ ପକାଇ ଥିଲେ ଛାଡ଼ା ଉପରେ ଅତି ସୁନ୍ଦରା-
ରରେ ଜଳସେଚନ କରିବାକୁ ହେବ । ଅନନ୍ତର ଅଳ୍ପର
ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ତଳ ୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚ ହେଲେ ଛାଡ଼ାକୁ
ନେଇ ଏକ ୨ ହାତ ଛତାରେ ଧାନ୍ତି କରି କ୍ଷେତ୍ରରେ
ରୋପଣ କରିବ । ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରୋପଣ କରାଯିବ, ସେହି
କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପୂର୍ବରୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଗୃହ ଓ ମୃତ୍ତିକା ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି
ଖଇ ଦେଇ ରଖିଥିବ । ତଳ ପୋତିଲା ଉତ୍ତରୁ ଯେତେ
ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛାଡ଼ାର ତେର ମାଟି ଧରି ନ ଥିବ, ତେତେ-
ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଚାନ୍ଦିରେ ବହୁତ ୨ ଜଳ
ଦେଉଥିବ, ତେର ଉତ୍ତରୂପେ ମୃତ୍ତିକା ଧରିଲା ଉତ୍ତରୁ
ଛାଡ଼ାର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ବ କୋଣିଦ୍ୱାରା ଅଳ୍ପ ପରିମାଣେ ଖନନ
କରି ଗଛର ମୂଳରେ ହୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିବ । ବଡ଼ ବଥର
ହେଲେ ଧାନ୍ତିର ଉତ୍ତରୁ ପାର୍ଶ୍ବ ଲଙ୍ଗଳଦ୍ୱାରା ଗୃହ କରାଯାଏ

ଗଛ ବିଶେଷ ବଡ଼ ଦେଲେ ତାହାକୁ ଶ୍ଳେଷ୍ଠ ବ୍ୟବହାର କରି ଚଢ଼ିରେ ଆବଶ୍ୟକ ମତ ଜଳ ଦେଉଥିବ । ଏହି ନିୟମରେ ବାଇଗଣ ଗୁଣ କଲେ ଫଳ ବଡ଼ ହୁଅଇ । ବାଇଗଣ ଅନେକପ୍ରକାର । ନାଶକେଳି, ପାକୁଆ, ଦରପୁର, କଣ୍ଟାଇ-ମୁଣ୍ଡି, ଚୁରୁଆ ଇତ୍ୟାଦି । କଣ୍ଟାଇମୁଣ୍ଡି ବାଇଗଣ ବଡ଼ ସୁସ୍ବାଦି, ଏହା ଶୀତକାଳରେ ହୁଏ । ଚୁରୁଆ ଓ ପାକୁଆ ବସନ୍ତକାଳରେ ହୁଅନ୍ତି । ବାଇଗଣ ବାୟୁ ଓ ଅରୁଚି ନାଶକ ଅଗ୍ନି ଶୁକ ଓ ରକ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, ଚନ୍ଦ୍ର ପାଚେଲା ବାଇଗଣ ବଡ଼ ଗରୁଷ୍ଠ ଏହା ଖାଇଲେ ଅନେକ ରୋଗ ଜୀବ ହୁଏ ।

କୋବ ।

କୋବ ଶୀତପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଜାତ ହୁଏ ; ଅମୃତାନଳ ଦେଶରେ ଏବେ ଏହାର ଗୁଣ ଅରମ୍ଭ ହୋଇଅଛି । ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକା ବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର କୋବ ଗୁଣ ପକ୍ଷରେ ଉପଯୁକ୍ତ । ଏହାର ଗୁଣ କରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ରୋଷଣ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଗୁଣ କରିବାକୁ ଦେଲେ ପ୍ରଥମତଃ ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକାବିଶିଷ୍ଟ କୌଣସି ସ୍ଥାନର ମୃତ୍ତିକା ଉତ୍ତମରୂପେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଚଢ଼ିରେ ସାର ଦେଇ କୋବର ଗଜ ପକାଇବାକୁ ଦେବ । ଅନନ୍ତର ସେମାନଙ୍କୁ ବୌଦ୍ରର ଉତ୍ତପରୁ ରକ୍ଷା କରିବାର ନିମିତ୍ତ ଦିବସରେ ସେହି ସ୍ଥାନର ଉପର କୌଣସି ଉପଯୁକ୍ତ ଆବରଣ ରଖି ଗୁଡ଼ିକାଳରେ ତାହା ଅଲଗା ରଖିବାର ଆବଶ୍ୟକ । ଚନ୍ଦ୍ରନକ୍ତର ଗଜରୁ ଅଳ୍ପ ରୋପଣ ହେଉ ନମେ ଗୁରୁରୂପେ ପରିଣତ ଦେଲେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଗାଣି ଇତି ମାତ୍ର କି କାଦୁଅପରି କରି ଅତି ସାବଧାନରେ ଗୁରୁଗୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ ନେଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରୋପଣ କରିବ

ରୋପଣ କରିବାର ପୁଣ୍ୟରୁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଶୁଷ ଓ
 ମୃତ୍ତିକାକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ତହିଁରେ ଗୋମୟର ସାର ଦେବ,
 ପରେ ମଇ ଟାଣି କ୍ଷେତ୍ରର ସବୁ ସ୍ଥାନର ମୃତ୍ତିକା ସମାନ କରି
 ଦେଇଦାଉ ବା ସାଉଁପା ବ୍ୟବଧାନରେ ଧାଉଁ ଛୁଡ଼ା ବାଜିବ
 ସେହି ଛୁଡ଼ାର ଉପରେ ଏକ ଡାଉ ଅନ୍ତର କୋବର
 ଶୁଗୁଣିତକ ରୋପଣ କରିବ, ଶୁଗୁ ମୃତ୍ତିକାକୁ ଦୃଢ଼ରୂପେ
 ଆଶ୍ରୟ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରାୟଃକାଳରୁ ସନ୍ଧ୍ୟାପ-
 ଶ୍ୟନ୍ତ ତାହା ଉପରେ ଜଳପତନ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆବ-
 ରଣଦ୍ୱାରା ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବ । ଅନନ୍ତର ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ
 ଅତି ସୁସ୍ଥାୟୀରେ ସମ୍ପାନଙ୍କ ମୂଳରେ ଜଳସେଚନ କରି-
 ବାକୁ ଦେବ । ଶୁଗୁଣିତକ ବଜ୍ରମୂଳ ଓ ସଜାବ ଦୋଇ
 ଉଠିଲେ ସମୟେ ସେମାନଙ୍କ ମୂଳର ମାଟି ଅଲଗା କରୁ
 ଥିବ । ବକାକୋବ ଦେଲେ ସେମାନଙ୍କ ଶୁଗୁଣିତର ପତ
 ଏକତ୍ର କରି ରଜ୍ଜୁଦ୍ୱାରା ବାଜିବ, ଓଲିକୋବ ଓ ଫୁଲକୋ-
 ବରେ ସେରୂପ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । କୋବ ଅଭ୍ୟନ୍ତ
 ପୁଞ୍ଜିକର, ସୁସ୍ଥାଦ ଓ ଆମକାରକ ।

ଧୂଆଁ ପତ୍ର ।

କାଉଁର ମାର୍ଗଶିର ଏହି ଦୁଇ ମାସ ଧୂଆଁ ପତ୍ର ଶୁଷର
 ଉକ୍ତିଷ୍ଟ ସମୟ, ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକା ବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର ଏହା ପକ୍ଷରେ
 ଉପଯୁକ୍ତ । ପ୍ରଥମଃ କୌଣସି ସ୍ୱଚ୍ଛ ସ୍ଥାନର ମୃତ୍ତିକା ଖନନ
 ଓ ଉତ୍ତମରୂପେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ତହିଁରେ ଗୋମୟ ସାର ଦେବ,
 ପରେ ଧୂଆଁ ପତ୍ରର ଖଙ୍ଗୁଣି ତଳ ସକାଇବ, ଏଣେ ସେଉଁ
 କ୍ଷେତ୍ରରେ ତଳ ଲଗାଇବାକୁ ଦେବ, ସେ କ୍ଷେତ୍ରର ମୃତ୍ତିକା
 ଖନନ, ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା, ଓ ସାର ପ୍ରଦାନ ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟ

କରି ଯାଉଁ କର ହୃତା ବାଜିବ । ଅନନ୍ତର ପ୍ରତି ଦୂର
ହୃତାର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ନମ୍ର ଭୂମିରେ ଅଧା ଦାଢ଼ ଅନ୍ତରେ ଭଲ
ଶେଷଣ କରିବ, ତାହାର ଚେର ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମରୂପେ
ମୃତ୍ତିକାକୁ ଅଗ୍ରସ୍ଥ ନେଇ ନ ଥିବ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସୂର୍ଯ୍ୟର
ଉତ୍ତପରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମିତ୍ତ ତାହା ଉପରେ କୌଣସି
କୌଶଳ ପୂର୍ବକ ଶ୍ଯା କରିବ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହେଲାକ୍ଷଣି ସେହି
ଶ୍ଯା ଉଠାଇ ନେଇ ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଧାରରେ ତାହା ଉପରେ
ଜଳସେଚନ କରିବାକୁ ଦେବ ! ଅନନ୍ତର ଖର ଗୁଡ଼ିକ
ବଜାଁ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥମ ଜାତ ପକ୍ଷ, ମସ୍ତକ ଓ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ପତ୍ର ଭୂମି ପକାଇ ଦେବ । ଗଛରେ
ବହୁତ ପତ୍ର ରହିଲେ ଧୂଆଁ ପତ୍ର ଆକାରରେ ଶ୍ଵେତ ହୁଏ ।
ଧୂଆଁ ପକ୍ଷ ଉତ୍ତେଜକ ଏବଂ ମାଦକ ।

ପଟଳ ।

କାଉଁର ମାସରେ ପଟଳର ଗୁଣ ଅରମ୍ଭ ହୁଏ । ମିଠି
ମୃତ୍ତିକାରେ ପଟଳ ଉତ୍ତମ ହୁଏ । କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଖ-
ନନ କରି ତହିଁରେ ଗୋବରର ଖଇ ବା ପିତ୍ତା ଦେଇ
ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ, ତଦନନ୍ତର ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୁଣ୍ଡା ଦାଢ଼
ଛତାରେ ଗୋଟିଏ ପତ୍ରଣି କରିବ, ଏରୂପ କରିବାର କା-
ରଣ ଏହି ଯେ ବର୍ଷା ହେଲେ କ୍ଷେତ୍ରର ଜଳ ସେହି ପତ୍ରଣି
ବାଟରେ ବାହାର ଯିବ । ପଟଳ ଗଛର ମୂଳ ସବୁ ଦୂର ଭିନ୍ନ
ଅଙ୍ଗୁଳ ପରିମିତ ଖଣ୍ଡ କରି ସେହି ସମସ୍ତ ଖଣ୍ଡକୁ କୌଣସି
ପାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଗୋବରର ଜଳ ସ୍ପର୍ଶିତ ଭିଜାଇ ରଖିବ, ଦୂର
ଭିନ୍ନ ଦିନ ଗଲା ଉତ୍ତରୁ ତହିଁରେ ପରିମିତରୂପେ ଆଉ କିଛି
ଗୋବରର ଜଳ ଦେବ । ଏହିରୂପ କିଛି ଦିନ କଲା ଉତ୍ତରୁ

ଅଦା ଓ ଦଳଦ ।

ଅଦା ଅଉ ଦଳଦ ଏ ଦୁହିଁକର ଗୃଷପ୍ରଣାଳୀ ଏକ-
ପ୍ରକାର । ବୈଶାଖ ମାସଠାରୁ ଅଷାଢ଼ର କେତେକ ଦିନ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁହିଁକର ଗୃଷ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକାବିଶିଷ୍ଟ
କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଖଜନ କରି ଖନିତ ମୃତ୍ତିକା ଥିଲ ପ୍ରାୟ ଚୂର୍ଣ୍ଣ
କରିବ । ଅନନ୍ତର ଦେଇଦାଉ ବା ସାଉ ପା ଅନ୍ତରରେ
ଅଦା ବା ଦଳଦର ଗଣି ପୋଛୁବ । ଗଜା ଛନ୍ଦିଲଭୂଷରୁ
ସମୟେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରୁ ମୃତ୍ତିକା ଉଠାଇ ଆଣି ଗଜା
ମୂଳରେ ପ୍ରଦାନ କରିବ । ଶୀତକାଳରେ ଏରୂପ ମୃତ୍ତିକା
ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ମାଘ ଓ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ
କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଅଦା ଓ ଦଳଦ ଖୋଳିବାକୁ ହୁଏ । ଅଦା, କଟୁ,
ତୈଳକ, କଫ, ବାୟୁ, ବିଦିମଳ ଏବଂ ବେଦନା ନଷ୍ଟକାରୀ ।
ଦଳଦ ପ୍ରମେହ ଏବଂ ପିତ୍ତ ନାଶକ ଓ ରକ୍ତ ପରିଷ୍କାରକ ।

ଲଙ୍କାମରତ ।

ବାଇଗଣ ପରି ଲଙ୍କାମରତର ଭଳି ଜନ୍ମାଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ
ରୋପଣ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହାର ଭଳି ଜନ୍ମାଇବାରୁ ପ୍ରଣାଳୀ
ଅବିକଳ ବାଇଗଣ ଭଳି । ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକାବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ
ଉତ୍ତମରୂପେ ଗୃଷ କରି ମୃତ୍ତିକା ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଯାଉ ହୃତ୍ତାବାନ
ଗୃହଗୃତକ ଏକ ହସ୍ତ ଅନ୍ତରରେ ରୋପଣ କରିବ ।
ଅନନ୍ତର ଗଛର ତେର ମୃତ୍ତିକାକୁ ଦୂରରୂପେ ଆଶ୍ରୟ କରିବା
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପରାଧ କାଳରେ ଭାଦ୍ରବ ମୂଳରେ ଜଳ ସେଚନ
କରିବ । ଲଙ୍କାମରତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍ତମରୂପରୁ ଅସ୍ତ୍ରପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ସୂର୍ଯ୍ୟକରଣ ପଡ଼ିବାର ଆବଶ୍ୟକୀ ଶୁଷ୍କ ଏବଂ ରସବିଶିଷ୍ଟ
ଭୂମିରେ ଲଙ୍କାମରତ ଲଗାଇଲେ ଅଧିକ ଫଳନ ନାହିଁ;

ଏବଂ ଶ୍ରୀମତୀ କମ ହୁଏ । ଲଙ୍କାମନ୍ତ୍ର, କଟୁ, କଫଶାବକ,
ରୁକ୍ଷ, ଏବଂ ପିତ୍ତ ବୃଦ୍ଧିକାଂଶ । ଏହାର ସଂଯୋଗରେ ବ୍ୟଞ୍ଜ-
ନାଦର ସ୍ପଷ୍ଟାଦ ଜନ୍ମେ । ଅମ୍ଳିକ ଓ ପିତ୍ତାର ସହଜ ଲଙ୍କା-
ମନ୍ତ୍ର ମିଶାଇ ଖାଇଲେ ସଦ୍ୟ ପ୍ରୀତି ଜାତ ହୁଏ ।

ବିଲତଅଳ୍ପ ।

ଶ୍ରୀବତ୍ସମାସର ଶେଷଠାରୁ କାର୍ତ୍ତିକମାସର କେତେକ ଦିନ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଲତଅଳ୍ପ ଲଗାଇବାରୁ ଉକ୍ତ ସମୟ । ମିଶ୍ରିତ
ମୃତ୍ତିକା, ଯହିଁରେ ବାଲ ଓ ମଟାଳ ସମଭାବରେ ମିଶ୍ରିତ ଅଛି
ସେହି ମୃତ୍ତିକା ଆଡ଼ଗୁଣ ପକ୍ଷରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ । ପ୍ରଥମତଃ
ମୃତ୍ତିକାକୁ ଏରୂପ ଗୁଣ କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ଏକହସ୍ତ
ଗଭୀରରୁ ଅଧିକ ମାତ୍ରା ଉଠି ଅଲଗା ହେବ । ଅନନ୍ତର
ମୃତ୍ତିକାକୁ ଧୂଳିପରି ରୂପିକରି ତହିଁରେ ଗୋମୟର ସାର ବା
ପିତ୍ତାଦ ଦେଇ ମଇଦାର ଭୂମିକ ସମାନ କରି ଦେଇହାତ ବା
ସାତ ପା ଅନ୍ତରରେ ଗୋଟିଏ ହୁଡ଼ା ବାନ୍ଧି, ପ୍ରତ୍ୟେକ
ହୁଡ଼ାର ଉପରେ ଅଧାହାତ ଅନ୍ତରରେ ଚକ୍ଷୁବଶିଷ୍ଟ ସୁଦ୍ର
ଖଜ ଆଳୁ ଶେଷଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଅନନ୍ତର ଗୁଣ
ଜଳିଲଭାବରୁ ଉତ୍ତମ ପାର୍ବ ନିମ୍ନସ୍ଥାନରୁ ମୃତ୍ତିକା ଉଠାଇ
ଗୁଣ ମୂଳକୁ ଆଉଁସାଇ ଦେବ, ଗୁଣ ଯେତେ ବଡ଼
ହେଉଥିବ, ଦୁଇଦିନ ମାତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶ ଦିନ ଅନ୍ତରରେ
ଏହରୂପ ମୃତ୍ତିକା ଉଠାଇ ଦେଉଥିବ । ଗଛ ସଫଳ
ରହିବା ନିମିତ୍ତ ଅବଶ୍ୟକମତେ ଉତ୍ତମ ପାର୍ବ ନାଲରେ
ଜଳ ପ୍ରଦାନ କରିବ । ଆଳୁ ମାର୍ଗଶିରଠାରୁ ଫାଲ୍‌ଗୁନ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୂମିରୁ ଖୋଳାଯାଏ । ଖଜ ଆଳୁ ଶେଷଣ କଲେ
ସୁଦ୍ର ଆଳୁ ଜାତ ହୁଏ, ମାତ୍ର ତାହାର ଚକ୍ଷୁ କାଟି ଯୋଗିଲେ

ଆଜ୍ଞା ଅକାରରେ ବଡ଼ ହୁଏ । ଆଜ୍ଞା ଉତ୍କଳ ପରିବା ମଧ୍ୟରେ
ଗଣନାୟ । ଇଂଲଣ୍ଡ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ଓ ଅମେରିକା ପ୍ରଭୃତିର
ଅଧିକାରୀ ଲୋକ ଆଜ୍ଞା ଜୀବନଧାରଣ କରନ୍ତି ।
ଆଜ୍ଞା, ପୃଷ୍ଠିକର, ରୁଚିକର, ଦେଖିବାର, ଓ ବହୁ
ଅମଳନକ ।

ଆରମ୍ଭ ।

ବୈଶାଖ ମାସଠାରୁ ଆଷାଢ଼ର କେତେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଆରମ୍ଭର ଋଷ ହୁଏ । ମୃତ୍ତିକା ଏହା ପକ୍ଷରେ ଉତ୍କ-
ଳ ସ୍ଥାନ । ଅମଳନ ଅଧିକ ପରିମାଣେ ଖୋଳ ଓ
ମୃତ୍ତିକାକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଚୂର୍ଣ୍ଣକରି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ସାର ଦେଇ
ଆଜ୍ଞା ବାହାର ପରି ଧାତୁ ହୁଏ ବାଳକ । ଅନନ୍ତର ଅଧ୍ୟ-
ୟାନ ଅନ୍ତରେ ଆରମ୍ଭର ମୂଳ ପୋଷିକାକୁ ଦେବ ।
ଗୁରୁ ଦେଇ ଉତ୍କରୁ ସମୟେ ଗାହାର ପାର୍ଶ୍ୱ ସ୍ଥାନରୁ
ମୃତ୍ତିକା ଉଠାଇ ଗୁରୁ ମୂଳସରୁ ଘୋଡ଼ାଇବ । ଶୀତକାଳ
ଆରମ୍ଭ ଦେଲେ ସେପରି ମୂଳରେ ମୃତ୍ତିକା ଦେବାର
ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ମୃତ୍ତିକା ସରସ ଥିବା ସମୟରେ ଜଳ-
ସେଚନ ନିଷିଦ୍ଧ, । ମୃତ୍ତିକା ଯେତେବେଳେ ବିଶେଷ ରସ-
ସ୍ଥାନ ବୋଧ ଦେବ, ତେବେବେଳେ ଜଳ ପ୍ରଦାନ କରିବ ।
ମାଘ, ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ କେତେକ ଆରମ୍ଭର ଗଛ ଉଠା-
ଯାଏ । ଆରମ୍ଭର ସେହି ଗଛର ମୂଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ଯାଏ ।
ମୂଳସରୁ ଜଳରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ଧୋଇ ହରିଦ୍ରାସ ଗାହାର
ସ୍ଥାନ ଛେଲିବ । ଅନନ୍ତର ଗାହାରୁ ଗିଳିରେ ଉତ୍ତମରୂପେ
ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପାଣିରେ ଚଳାଇ ନିର୍ମଳ ଜଳରେ ବାରମ୍ବାର
ଧୋଇ କରି ଖୁଆଇଲେ ଆରମ୍ଭର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଆରମ୍ଭର

ଅଦ୍ଭିଶୟ ପୁଷ୍ପିକର, ଶୀତଳ, ଓ ଲଘୁପାକ, ସେଗିକ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଅତି ଉପକାରୀ, ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ଖୁଆଇବା ପୂର୍ବରୁ ଅନେକ ଲୋକେ ଆଗରୁଟି ଖୁଆନ୍ତି, ଏଥିରେ ବାଳକ ସତେଜ ଓ ସ୍ବଚଳ ହୁଏ ।

ଗହମ ।

ଆଶ୍ବିନ ଓ କାର୍ତ୍ତିକମାସ ଗହମ ଗୁଣ ପକ୍ଷରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ । ପ୍ରଥମେ ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକାବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଅର୍ଦ୍ଧ ଦସ୍ତ ଗଭୀର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁଣକର ମୃତ୍ତିକା ଉତ୍ତମରୂପେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରବ । ଅନନ୍ତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୋମୟସାର ପ୍ରଦାନ କରିବ ଗହମକୁ କୌଣସି ପଶୁର ମୁହରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନର ଶୁଷ୍କ କରି ରଖିବ । ଏକମାସ ଭୂମିରେ ଆଠସେର ଗହମ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଅନନ୍ତର ଗଛ ବଡ଼ ହେଲେ ତହିଁର ଘାସ ବାଛ ସମୟେ ଜଳ ଦେବାକୁ ହେବ । ଗହମ ଅଦ୍ଭିଶୟ ବଳକାରକ । ପଶ୍ଚିମ ଦେଶର ଲୋକେ ଡେବଳ ଗହମର ରୁଟି ଖାଇ ଜୀବନ ଧାରଣ କରନ୍ତି ।

ଚିନର ବାଦାମ ।

ଆଶ୍ବିନ ଓ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଏହାର ଗୁଣ ହୁଏ । ପ୍ରଥମେ ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକା ବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଗୁଣ କରି ମୃତ୍ତିକା ଧୂଳିବହୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିତଃ ଗୋମୟସାର ଦେଇ ତହିଁରେ ଧାତ୍ରୀ ହୃତ୍ତା ବାଜି, ଏକ ଦାଢ ଅନନ୍ତରରେ ଗୋଟିଏ ଗଜ ସ୍ବେପଣ କରବ । ଅନନ୍ତର ଗୁଣ ଜନ୍ମିଲା ଉତ୍ତରୁ ମୂଳର ମୃତ୍ତିକା ଅଲଗା କରିବ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ମତେ ଜଳ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ହେବ । ଚିନର ବାଦାମ ଗୁରୁ ପାକ ଓ ପୁଷ୍ପିକର ଅଧିକ ଖାଇଲେ ଉଦରାମୟ ହେବ ।

ସୋରଷ ।

ଅର୍ଦ୍ଧନର କେତେକଦଳଠାରୁ କାର୍ତ୍ତିକର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୋରଷ ବୃଣିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ, ସୋରଷ ମହାଳମାଠରେ ଅତି ଉତ୍ତମ ହୁଏ । ପ୍ରଥମତଃ ଭୂମିକ ଉତ୍ତମରୂପେ ଗୃଷ ଓ ମୃତ୍ତିକାକୁ ବିଶେଷରୂପେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସୋରଷ ବୃଣିବାକୁ ହେବ । ଏକମାଣ ଭୂମିରେ କଟକା * ସେରୁରୁ ଅଧିକ ବୃଣିବାର ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସୋରଷକୁ ବୃଣି ସାର ମଇଦାକୁ ଭୂମିକ ସମାନ କରିବ । ସୋରଷ ତେଲ ଅତି ସୁସ୍ବାଦ ଓ ଚିକ୍ତୁଣ, ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଶରୀରରେ ଲଗାଇଲେ ଗରମ ହୁଏ ।

ରାଶି ।

ଇନ୍ଦ୍ର ଓ ଅର୍ଦ୍ଧନ ମାସରେ ରାଶିର ଗୃଷ ଅରମ୍ଭ ହୁଏ । ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକା ବଣିଷ୍ଣୁ ଭୂମି, ନଦୀକୂଳାଟ, ବା ପତ୍ରା ପଞ୍ଜୀଳ, ପାହାଡ଼ିଆ ଉତ୍ତଳମାନ ରାଶି ବୃଣିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ । ଭୂମିକ ଉନିଓଡ଼ ଗୃଷ କରି ମୃତ୍ତିକାକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ ରାଶି ବୃଣି ମଇଦାକୁ ଭୂମିକ ସମାନ କରିବ । ବୃଷ୍ଟିଜଳ ଭୂମିରେ ନ ରହି ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣ ଦେବା ନିମିତ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଘିଅର କାଟିବାକୁ ହେବ । ରାଶି ଗୃଷରେ ଆଉ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ ନାହିଁ । ରାଶିର ତେଲ ଅତିଶୟ ଶୀଘଳ ।

ପିଥକ ।

ପିଥକର ଗୃଷ ଶୀଘଳକାଳରେ ଅରମ୍ଭ ହୁଏ । ପ୍ରଥମତଃ ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକା ବଣିଷ୍ଣୁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଗୃଷ କରି ମୃତ୍ତିକାକୁ ଧଳବତ୍ତ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ ତହିଁରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଗୋମୟ ସାର ପ୍ରଦାନ କରି ଛ ବା ସାତଅଙ୍ଗୁଳ

ଅନ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ପିଆଜ ପୋଇବାକୁ ଦେବ । ଅଳ-
ନ୍ତର ପିଆଜର ଗୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲା ଉତ୍ତରୁ ଗୁରୁ ମୂଳକୁ
ମୃତ୍ତିକା ଆଉଁସାଈ ଦେବ, ଏବଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ମାଟିକୁ ବାଲୁକା
କରିବା ନିମିତ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରଦ୍ଵାରା ଖନନ କରିବାକୁ ଦେବ ।
ପିଆଜ ଖୋଳିବାର ଦୁଇମାସ ପୂର୍ବରୁ ତାହାର ପରିମାନ ମଳି
ଦେବାର ଉଚିତ ନୋହଲେ ପଡ଼ି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ରସ
ଟାଣିବାରୁ ପିଆଜ ଆକାରରେ ବଡ଼ ହୁଅଇ ନାହିଁ । ପିଆଜ
ସୁସ୍ବାଦୁ ବଳକାରକ ଓ ରକ୍ତ ପରିଷ୍କାରକ ।

ମାରୁ ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଓ ଅଷାଢ଼ ମାସରେ ସାରୁର ଗୁଣ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।
ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକା ଏହା ପକ୍ଷରେ ଉତ୍ତୁଷ୍ଣ ସ୍ଥାନ, ପ୍ରଥମତଃ କ୍ଷେ-
ତ୍ରକୁ ଏକଦ୍ଵସ୍ତ ଗଭୀର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ଷି କରି ମୃତ୍ତିକାକୁ ଉତ୍ତମ-
ରୂପେ ରୂପି କରି ତହିଁରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଗୋମୟ-
ସାର ବା ପିତ୍ତଥ ମିଶ୍ରିତ କରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଦ୍ଵସ୍ତ ଛତା-
ରେ ଗୋଟିଏ ଛତା ବାକି ତହିଁରେ ସାରୁର ମଞ୍ଜି
ପୋଇବାକୁ ଦେବ । ମାତ୍ର ଶଙ୍ଖସାରୁକୁ ଏକଦ୍ଵସ୍ତ ଗଭୀରରେ
ଗୋହକାଟି ତାହାର ଚୟୁ ବଶିଷ୍ଠ ସାରୁକୁ ଲଗାଇବାକୁ ହୁଏ
ସାରୁର ତଳ ପ୍ରସ୍ତର କରି କେହି ରୋପଣ କରନ୍ତି । ଶଙ୍ଖ
ସାରୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଫଳକାଳରେ ଖୋଳିଯାଏ ମାତ୍ର କୁଳି
ସାରୁ ପ୍ରଭୃତି ସାରୁମାନ ସାରଦ ଧାନ ସହଜ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।
ସାରୁ ଗୁଣରେ ବିଶେଷ ନିୟମ ଏହି ଯେ ଯେଉଁ ଭୂମିରେ
ଏକବର୍ଷ ସାରୁ କରିବ ତହିଁର ବର୍ଷ ତହିଁରେ ସାରୁ କଲେ
ତାହା ଅଧିକ ଫଳକାଳ ହୁଏ ନାହିଁ କାରଣ ମୃତ୍ତିକା ଗର୍ଭରେ
ଯେଉଁ ସବୁ ଫସଲ ହୁଏ ତହିଁରେ ଭୂମିର ରସ ଅଧିକ

ପରିମାଣରେ ବ୍ୟୟିତ ହେବାରୁ ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚ କମ ହୁଏ । ସାରୁ ପୁଷ୍ଟିକର, ଶୋଥନାଶକ, ରକ୍ତପରିଷ୍କାରକ ଓ ଅମକାରକ ।

ଚିନା ।

ଚିନାର କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ନାହିଁ । ସବୁ ଋତୁରେ ଏହା କରାଯାଇ ପାରେ ପ୍ରଥମେ ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକା-ବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଭିନି ଓଡ଼ରୁ ନୂଆଳ ନୁହେଁ ଏବଂ ଋଷ କରି ମୃତ୍ତିକାକୁ ମଇଦାସ୍ ରୂପେ କରିବା ଚିନାର ବାହନ ବୁଣିବାକୁ ହେବ । ଗଜା ଦେଲ ଉଦ୍ଭାବୁ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କଠାରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମିତ୍ତ ବିଶେଷ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ ଅନନ୍ତର ଅବଶ୍ୟକ ମତେ ତହିଁରେ ଜଳସେଚନ କରିବ । ଚିନା ଦୁଇମାସ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହାର ଦାନା ଅତି ସୁନ୍ଦର, ଏଥିର ଚୂଜା ଅତି ମଧୁର, ଅନେକ ଲୋକ ଚିନାର ଯାଜ୍ କରି ଭୋଜନ କରନ୍ତି ।

କୋଶଳାଶାକ ।

ଅର୍ଦ୍ଧନ ଓ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ କୋଶଳା ଶାକ ବୁଣିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ । ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକାବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଉତ୍ତମ-ରୂପେ ଋଷ କରି ମୃତ୍ତିକାକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ରୂପିକରିବା ତହିଁରେ ସାର ଦେଇ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିପାଟ୍ଟ କରିବ । ଅନନ୍ତର ବାଜବସନ କରି କ୍ଷେତ୍ରର ମୃତ୍ତିକାକୁ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଲେଉଟାଇ ଦେବ, ମାତ୍ର ଅତି ସାବଧାନ ସହକ ଏହା କରିବାକୁ ହେବ ଯେପରି ଏକ ଅଙ୍ଗୁଳର ଅଧିକ ଗଭୀରରେ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଶାକର ଗଜା ଦେଲ ଉଦ୍ଭାବୁ ପକ୍ଷୀମାନେ ଗଜା ରକ୍ଷଣ ନ କରିବାପାଇଁ ବଅର

ମଧ୍ୟରେ ଖଣିଏ କାଠି ପୋଇ ତାହା ଉପରେ ଏକ ଖଣ୍ଡ
ଦଳାଦଳା ବାଜିବ ଏବଂ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବଶ୍ୟକ ମତେ ଜଳ
ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବ । କୋଶଳାଶାଙ୍କ ବଡ଼ ସ୍ୱପ୍ନାଦ ଓ ରୁଚି-
କର ।

ଲେଉଟିଆଶାଙ୍କ ।

ଲେଉଟିଆଶାଙ୍କ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଚୈତ୍ର ମାସରେ ବୃଣାଯାଏ,
ଏହାର ଗୁଣ ପ୍ରଣାଳୀ ଠିକ୍ କୋଶଳାଶାଙ୍କର ଗୁଣ ଭୁଲ୍ୟ
ମାତ୍ର ଏଥିର ଗଛ ଅଧିକ ପରମାଶରେ ଝଙ୍କା ହୁଏ ଏଣୁ
କୋଶଳା ଅପେକ୍ଷା ଅଳ୍ପ ପରମାଶରେ ମଞ୍ଜି ବୁଣିବାକୁ
ଦେବ । ଲେଉଟିଆ ମଧୁର ଓ କିଛି ଅମକର ।

କଲମ ।

ବୃକ୍ଷରୁ କଲମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ତାହାକୁ ବୃକ୍ଷରୂପେ ପରିଗଣିତ
କଲେ ସେ ବୃକ୍ଷରେ ପୁଷ୍ପ ଓ ଫଳ ସମ୍ପନ୍ନ ରୁକ୍ଷ ହୁଏ,
ଅତିଏବଂ ଅନେକ ବୃକ୍ଷରୁ କଲମ ଜାତ କରାଯାଇ ପ୍ରଥା
ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । କଲମ ନାନାପ୍ରକାର ଚନ୍ଦ୍ରଧରେ କେତେକ
ପ୍ରକାର କଲମର ଗନ୍ଧ ନମ୍ବରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଲା ।

ଗୋଟୀ କଲମ ।

କୌଣସି ଶାଖାର ଦୁଇ ପକ୍ଷକ୍ଷତ୍ରର ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ଷବକୁ
ଛୁଇଁବାକୁ ଗୁରୁ ପାଖର ଖଲ କଟିବ କାଷ୍ଠ ସହଜ ଭେଦି
ତହିଁରେ ସଜା ପତ୍ରର ସାର ବା ଗୋମୟସାର ମୁଦ୍ରିକା ସହ-
ଜ ମିଶ୍ରିତ କରି ନିରୁପାୟରେ ଦେଇ ଛଣ୍ଡା ମରିକା ବା
ତରୁପୟଳ କୌଣସି ଅଦ୍ଭୁତରୂପ ଦେଇ ବାଜିବାକୁ ଦେବ ।
ଏବଂ ତାହା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଛଦ୍ରବୃକ୍ଷର ଜଳ କଲସ
ଏବଂପ ଝୁଲାଇ ରଖିବ ଯେ ତହିଁରୁ ଏକ ବନ୍ଧୁ ଜଳ ଅନ-

ବରଦ ଇନ୍ଦ୍ରା ଉପରେ ପଡ଼ିବ । ଏହିପରି ଦୁଇମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
କଲେ ଇନ୍ଦ୍ରା ରୁ ଶିକଡ଼ ବାହାରବ । ତହିଁ ଉତ୍ତାରୁ ସେହି
ଶିକଡ଼ର ନିମ୍ନ ଭାଗରୁ କାଟି ଅତି ସାବଧାନ ସହଜ ଉଦ୍ୟାନ-
ନରେ ରୋପଣ କରିବ । ଉଦ୍ୟାନରେ ରୋପଣ କରି
ଚୌଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମିତ୍ତ କେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୟନ
କରିବାକୁ ହେବ । ଚୈତ୍ର ଓ ବୈଶାଖମାସ ଏହି କଲମ
ବାଜିବାର ସମୟ ଅଥା ପ୍ରଭୃତି ବଡ଼ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କରେ ଏହି
କଲମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।

ମାଟି କଲମ ।

ମାଟି କଲମ କରିବାକୁ ହେଲେ ବୃକ୍ଷର ଡାଳକୁ ନୂଆଁଇ
ଆଣି ମୃତ୍ତିକା ପୂରିତ ପାତ୍ରରେ ପୋତିବାକୁ ହୁଏ । ପ୍ରଥମତଃ
ଯେଉଁ ଅଂଶରୁ କଲମ କରିବାକୁ ହେବ ତାହାର ଏକ ପତ୍ର
ଗ୍ରନ୍ଥୀଠାରୁ ଅନ୍ୟ ପତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ରଦ୍ୱାରା ସମତ୍ୱବରେ
ଚିରବାକୁ ହେବ । ସେହି ଚର ଅଂଶ ମିଶ୍ରିତ ନ ହେବା
ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ଖଣ୍ଡେ କାଷ୍ଠ ଦେଇ ମୃତ୍ତିକାରେ ଏରୂପ
ପୋତିବାକୁ ହେବ ଯେ ଶାଖା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମୃତ୍ତିକାରୁ
ଉଠି ପାରବ ନାହିଁ । ଶାଖାର ସେହି ଅଂଶ ନ ଚିର କାଷ୍ଠ
ସହଜ ଉପରର ଶୂଳ ଉଠାଇ ମାଟିରେ ପୋତିଲେ ମଧ୍ୟ
ହୁଏ । ଅନନ୍ତର ସମୟେ ତହିଁରେ ପାଣି ବେଳେ ଦିନ
ବୃକ୍ଷମାସ ମଧ୍ୟରେ ତହିଁରୁ ଶିକଡ଼ ବାହାରବ, ସେହି ଶିକ-
ଡ଼କୁ ସାବଧାନରେ ଶାଖାରୁ ଛେଦନ କରି ଉଦ୍ୟାନରେ
ରୋପଣ କରିବ । ଚୈତ୍ର ଓ ବୈଶାଖ ମାସରେ ମାଟି କଲମ
ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।

ଶାଖା କଲମ ।

ବୃକ୍ଷର ଯେଉଁ ସ୍ୱରୁ ଶାଖା ଓଦଳ ପଡ଼ି ଥାଏ ସେହି ସରୁ ଶାଖାକୁ ପତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥିଠାରୁ କାଟି ସେହି ପତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥିଠାରୁ କଂଚିତ୍ତ ଶୁଲ ଛଡ଼ାଇ ମୃତ୍ତିକାରେ ରୋପଣ କରନ୍ତଃ ପ୍ରତିଦିନ ଜଳ-ପ୍ରଦାନ କଲେ ଚିହ୍ନରୁ ତେର ବାହାର ହୁଏ ଶାଖାରେ ପତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥି ନ ଥିଲେ ଶାଖା କଲମ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

ଯୋଡ଼ କଲମ ।

ଯୋଡ଼ କଲମ କରିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମତଃ ଖୋଟିଏ ଗୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ । ଅନନ୍ତର ବୃକ୍ଷର ଯେଉଁ ଶାଖାର ଅଂଶ ଗୁରୁ ସହିତ ଯୌତିବାକୁ ହେବ ତାହାକୁ ଓ ଗୁରୁକୁ ଗୁରୁ ଅଙ୍ଗୁଳ ଦୀର୍ଘରେ କଂଚିତ୍ତ କାଣ୍ଡର ସହିତ ଛେଲି ପ-ରସ୍ପରକୁ ଏରୁପ ଯୋଡ଼ିବ ଯେ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସିରୂପ ଫାଙ୍କ ନ ରହିବ । ପରେ କୌଣସି ସୁସ୍ଥ ରକ୍ତଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ବନ୍ଧନ କରି ପ୍ରାୟ ଛ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ରଖିବ । ଯେତେବେଳେ ତାହା ଉତ୍ତମରୂପେ ଯୋଡ଼ି ଲାଗି ଯିବ, ସେ ତେବେଳେ ନିମ୍ନ ଭାଗରେ ବୃକ୍ଷର ଶାଖା ଓ ଉପରେ ଗୁରୁର ମସ୍ତକ ଛେଦନ କରିବାକୁ ହେବ । ଗୁରୁର ମସ୍ତକ ଛେଦନ ନ କଲେ ଏକ ବୃକ୍ଷରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଫଳ ଫଳିବ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଯୋଡ଼ି କଲମ କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ସିକା ହେବ ନାହିଁ । ଶାଖା ଓ ଗୁରୁ ସମଜାତୀୟ ନ ହେଲେ ଯୋଡ଼ି କଲମ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯୋଡ଼ି କଲମ ସବୁ ସମୟରେ କରୁ ଯାଇ ପାରେ ।

ତନ୍ତୁ କଲମ ।

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦିଗମାନଙ୍କର ପତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥିଠାରୁ ଶାଖା ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବାର

ଉପଯୁକ୍ତ ଏକ ପ୍ରକାର କୋମଳ ପତ୍ର.ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ତାହାକୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ଚମୁ କହନ୍ତି । ସେହି ଚମୁଦ୍ୱାରା ଗୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କରବାର ପ୍ରଣାଳୀକୁ ଚମୁକଲମ କୁହାଯାଏ ।

ଉଦ୍ଭିଦର କଂଚକୁ କାଷ୍ଠ ସହିତ ଚମୁ ଉଠାଇ ଆଣି ଅପର କୌଣସି ଶାଖାର ଚମୁବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ବସାଇବାକୁ ହେବ । ଶାଖାର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଚମୁ ବସାଇବାକୁ ହେବ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଉପରଭାଗର ଶୁଳ ହରିକାଦ୍ୱାରା କଂଚର ଚର ବୃକ୍ଷର ଭିତରରେ କାଷ୍ଠ ଦେହରୁ ଉତ୍ତପ୍ନ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଶୁଳ ଆଲଗା କରି ଦେବ । ଏପରି ସାବଧାନରେ କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ବୃକ୍ଷର ଶୁଳ ବହୁର୍ଗତ ହେବ ନାହିଁ ଅଥଚ ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଫାଟ ରହିବ । ଅନନ୍ତର ଅପର ସ୍ଥାନର ଚମୁକୁ କଂଚରୁ କାଷ୍ଠ ସହିତ ଉଠାଇ ଆଣି ସେହି ଚର ସ୍ଥାନରେ ବସାଇ ରକ୍ତଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼ ରୂପେ ବନ୍ଧନ କରିବ । ଏବଂ ତହିଁରେ ପ୍ରତିଦିନ ଜଳ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବ, ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣରୁ ଓ ବୃକ୍ଷ ଜଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବ । ନିମିତ୍ତ କୌଣସି ଉପଯୁକ୍ତ ଅବରଣଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବ । ଏରୂପ କେତେକ ଦିନ ଉତ୍ତାରୁ ଯୋଡ଼ା ଉତ୍ତମରୂପେ ଲାଗିଲେ ଉକ୍ତ ଯୋଡ଼ା ସ୍ଥାନରୁ ଶିକତା ବହୁର୍ଗତ ହେବାର ଅବ୍ୟବହାର ପୂର୍ବେ ଶାଖାର ଉପରର କଳିକା ଗୁଡ଼ିକ ଛିନ୍ନ କରି ଦେବ ।

ସମାପ୍ତ ।

ବିଜ୍ଞାପନ ।

ହରିହର ନାଟକ	ଟ ୨୫	ମହାଭାରତ	ଟ ୩
ହରିହର ପାତ୍ରା	ଟ ୨୫	ଭସପଟ୍ଟାଧ୍ୟାୟ	ଟ ୫
ଜୀବନପାତ୍ର ନାଟକ	ଟ ୩୮	ଶ୍ରୀରାମୋଦ	ଟ ୧୮
ଭୂବନବିଧାନାଟକ	ଟ ୨୮	ପଞ୍ଚମଣ୍ଡପାଶାଳୀ	ଟ ୧୮
ସୀତାର ପାତ୍ରା ପ୍ରବେଶ	ଟ ୨୫	ବ୍ରଜବିଳାସ	ଟ ୧୮
ଭବନର ବସୁବିଜୟ	ଟ ୮	ରଘୁବିଜୟ	ଟ ୩
ସୀତାର ବନବାସ ନାଟକ	ଟ ୮	ଚୈତନ୍ୟ ଭାଷଣ	ଟ ୧୮
ପ୍ରୋମୋର ବସୁ ଦରଶ	ଟ ୮	ବାଣୀଶ୍ରୀ	ଟ ୨୫
ବାଦନଶ୍ରୀପାତ୍ରାବିଜୟ	ଟ ୨୮	ବିଜୟବିଜୟ	ଟ ୨୫
ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦରନାଟକ	ଟ ୨୫	ପ୍ରୋମୋର	ଟ ୧୮
ଭବନ ବିଳାପ ନାଟକ	ଟ ୨୫	ଅଭିଜ୍ଞାନଶାଳୀ	ଟ ୨୫
ସତ୍ୟପ୍ରଭାବନାଟକ	ଟ ୮	ଦଶମସ୍କନ୍ଧ	ଟ ୧୮
ଜ୍ଞାନଜ୍ୟୋତିରାୟ ନାଟକ	ଟ ୮	ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର	ଟ ୨୫
ଗରୁଡ଼ାବିଜୟ	ଟ ୨୫	ଜାନିବିଜୟ	ଟ ୧୮
ପରଶୁରାମବିଜୟ	ଟ ୮	ବାଲ୍ୟବିଳାସ	ଟ ୨୫
ପ୍ରୋମୋ ବିଳାପ ନାଟକ	ଟ ୨୫	ବୃହତ୍ପାତ୍ରାବିଜୟ	ଟ ୨୫
ଭବନ ବିଳାପ ପାତ୍ରା	ଟ ୮	ମନୋହରୀ	ଟ ୨୫
ପ୍ରଭାସନିଳ ନାଟକ	ଟ ୨୫	ବିଜୟବିଜୟ	ଟ ୨୫
ଲକ୍ଷ୍ମଣବିଜୟ ନାଟକ	ଟ ୨୫	ବାଳ୍ୟବିଜୟ	ଟ ୨୫
ସତ୍ୟପ୍ରଭାବିଜୟ	ଟ ୨୫	ଶିଶୁପାତ୍ରାବିଜୟ	ଟ ୨୫
ଭବନବିଜୟ	ଟ ୨୫		
ମହାଭାରତ	ଟ ୨୫		
ପ୍ରୋମୋବିଜୟ	ଟ ୨୫		
ବିଜୟବିଜୟ	ଟ ୨୫		

ଉପରୋକ୍ତ ପୁସ୍ତକମାନ ବାଲ୍ୟବିଜୟ ପୁସ୍ତକାଳୟରେ ବଜାରୀୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।

କଟକ ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ଭୂପତି